

maledicere non quiescitis, in vobis vera ostenditis, quæ de illo falsa jactatis.

XXXIII. Porro si nos velimus probare vos esse interfectores Prophetarum, nimis longum sit ut per loca singula colligamus, quas furiosi vestri principes Circumcellionum et ipsæ catervæ vinolentorum atque insanorum, non tantum ediderint ab initio schismatis vestri, sed et omnino edere non desistant strages. De proximo ago : proferantur eloquia divina, quæ versantur in manibus et nostris et vestris : eos teneamus interfectores Prophetarum, quos contradictores invenerimus linguis Prophetarum. Quid doctius dici potest, quid citius ostendi potest ? Mitius ageretur trajiciendo ferrum per viscera Prophetarum, quam quod lingua interficere conamini verba Prophetarum. Dicit Propheta : « Commemorabuntur et convertentur ad Dominum universi fines terræ¹. » Ecce agitur, ecce impletur. Vos autem non solum contra id quod dicitur, aures incredulas clauditis ; sed etiam contra id quod jam geritur, linguas furiosas exeritis. Audivit Abraham dictum : « In semine tuo benedicentur omnes gentes : et credidit, et deputatum est illi ad justitiam². » Vos videtis factum, et reclamatis ; et non vultis deputari vobis ad injustitiam, quod recte deputaretur, etiam si nondum factum, sed tantummodo dictum non crederetis. Imo non solum non vultis vobis deputari ad injustitiam : sed etiam si quid pro hac impietate patimini, deputari vobis vultis ad justitiam. Aut si non sunt istæ persecutiones Prophetarum, quia non fiunt ferro, sed verbo : quæ fuit causa, ut divinitus diceretur : « Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus³ ? » Sed quando colligam ex Prophetis omnibus omnia testimonia Ecclesiæ toto orbe dif-

¹ Psal. xxi, 28. — ² Gen. xxii, 18 ; Rom. iv, 3. — ³ I Psal. lvi, 5.

fusæ, quæ omnia contradicendo interficere et extinguere conamini ? Sed ligati estis : quia in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum¹. Veruntamen unum illud commemorabo ex ore Domini, qui testis est testium : « Oportebat, inquit, impleri omnia » quæ scripta sunt in Lege et Prophetis et Psalmis de me². » Quæ sint hæc, ipse indicet : « Tunc aperuit illis » sensum, inquit, ut intelligerent Scripturas, et dixit eis : « Quoniam sic scriptum est, et sic oportebat Christum » pati, et resurgere a mortuis, et prædicari in nomine » ejus poenitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem³. » Ecce quod scriptum est in Lege et Prophetis et Psalmis de Domino. Ecce quod de se, et de Ecclesia ipse Dominus aperuit, se ostendens, illam promittens. Vos autem his tam manifestis testimoniis resistentes, et ea, quia delere non potestis, depravare conantes, quid faceretis, si inveniretis membra Prophetarum, qui sic sævitis in eloquia Prophetarum, ut nec Dominum audiatis impletorem, manifestatorem, expositorem Prophetarum. Nam quantum potestis, etiam ipsum cæditis, quando et ipsi non ceditis ?

XXXIV. PETILIANUS dixit : « De vobis quoque David persecutoribus hæc dicit : « Sepulcrum patens est guttur » eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum » sub labiis eorum⁴. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est, veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem⁵. » Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt, non est timor Dei ante oculos eorum. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant plebem meam, sicut cibum panis ? »

XXXV. AUGUSTINUS respondit : Sepulcrum patens est

¹ Psal. xviii, 5. — ² Luc. xxiv, 44. — ³ Ibid. 45-49. — ⁴ Psal. v, 16. — ⁵ Id. xiii, 3.

guttur eorum, unde mendaciorum mortes exhalant. « Os » enim quod mentitur, occidit animam ¹. » Si autem nihil est verius quam id quod dixit Christus, Ecclesiam suam per omnes gentes incipientem ab Jerusalem : nihil est mendacius quam id quod dicitis, in parte Donati. Linguae autem dolosae sunt eorum, qui cum facta sua noverint, non solum se dicunt justos esse homines, sed etiam justificatores hominum : quod de uno dictum est : « Qui justificat impium ² : » et quod sit justus et justificans ³. Nam de veneno aspidum, et ore maledictione et amaritudine pleno, satis diximus. Veloces pedes autem ad effundendum sanguinem, etiam Maximianistas habere dixistis : testis est plenarii vestri concilii sententia, toties Gestis proconsularibus et municipalibus allegata. Illi autem neminem, quantum audimus, corporaliter occiderunt. Intellexistis ergo etiam spiritali caede animarum sanguinem fundi gladio schismatis, quod in Maximiano damnastis. Videte ergo si non sint pedes vestri veloces ad effundendum sanguinem, cum praeciditis homines ab unitate orbis terrarum, si hoc in Maximianistis recte dixistis, quia praeciderunt aliquos a parte Donati. Ita-ne nos viam pacis non cognovimus, qui studemus servare unitatem spiritus in vinculo pacis; et vos eam nostis, qui sermoni Christi quem habuit post resurrectionem cum Discipulis suis, tam pacifico, ut inde inciperet dicens : « Pax vobiscum ⁴, » ita resistitis, ut nihil aliud quam hoc ei dicere convincamini : Tu quod dixisti de unitate omnium gentium, falsum est; nos quod dicimus de crimine omnium gentium, verum est? Qui dicerent ista, si esset timor Dei ante oculos eorum? Videte itaque si non ista quotidie dicendo plebem Dei diffusam toto orbe terrarum, tanquam cibum panis dentibus finire conamini.

¹ Sap. 1, 11. — ² Rom. 14, 5. — ³ Id. 11, 26. — ⁴ Joan. x, 19.

XXXVI. PETILIANUS dixit : « Monet etiam Dominus Christus, « Cavete a pseudo-prophetis, qui veniunt ad vos » in vestimentis ovium, intus autem sunt lupi rapaces. Ex » fructibus eorum cognoscetis eos ¹. »

XXXVII. AUGUSTINUS respondit : Si abs te quaeram, quibus nos fructibus lupos rapaces esse cognoscatis, diciturus es crimina aliena, nec in eis quorum esse dicuntur unquam probata. Si autem tu a me quaeras, quibus fructibus vos potius esse lupos rapaces cognoscamus; objicio schismatis crimen, quod tu negabis, ego autem statim probabo : neque enim communicas omnibus gentibus et illis Ecclesiis Apostolico labore fundatis. Hic diciturus es : Non communico traditoribus et homicidis. Respondet tibi semen Abraham : Haec sunt illa crimina, vel non vera, vel non mea. Sed haec interim sepono, tu ostende Ecclesiam. Jam vox illa mihi sonabit, quam in pseudo-prophetis vitandam Dominus monuit ostendentibus partes, et ab universo alienare conantibus : « Ecce hic est Christus, ecce » illic ². » Sed usque adeo putas veras oves Christi cor non habere, quibus dictum est : Nolite credere; ut lupum audiant dicentem : Ecce hic est Christus; et pastorem non audiant dicentem : « Per omnes gentes incipientibus ab » Jerusalem ³. »

XXXVIII. PETILIANUS dixit : « Sic, sic improbe persecutor, quocumque te velamine bonitatis obtexeris, quocumque nomine pacis bellum osculis geras, quolibet unitatis vocabulo hominum genus illicias; qui hactenus fallis ac decipis, vere diaboli filius es, dum moribus indicas patrem. »

XXXIX. AUGUSTINUS respondit : Haec a nobis in vos dicta esse reputa : et ut noveris in quos potius conveniant, quae superius dixi commemora.

¹ Matth. vii, 15. — ² Id. xxiv, 23. — ³ Luc. xxiv, 47.

XL. PETILIANUS dixit : « Nec adeo mirum, quod tibi nomen episcopi illicite assumis. Hæc est vera diaboli consuetudo, ita demum decipere si sibimet vindicet vocabulum sanctitatis, Apostolo prædicante : « Nec mirum est, » inquit, si ipse Satanæ transfiguratur se velut Angelum » lucis, et ministros suos quasi ministros justitiæ ¹. » Nec mirum est ergo quod te falso episcopum vocas. Nam et illi angeli perditæ, amatores virginum mundanarum, qui carnem corrumpendo corrupti sunt, licet divinis exuti virtutibus angeli esse desierint, nomen tamen retinent Angelorum, seseque semper Angelos putant, qui divina soluti militia in exercitum diaboli similes transierunt, Deo magno clamante : « Non permanebit Spiritus meus in hominibus istis in æternum, quoniam caro sunt ². » Quibus reis ac vobis dicit Dominus Christus : « Ite in ignem » æternum, quem paravit Pater meus diabolo et angelis ejus ³. » Si angeli mali non essent, diabolus angelos non haberet; quos et sanctus Apostolus in illo iudicio resurgendi a sanctis hominibus dicit esse damnandos : » Nescitis quoniam Angelos iudicabimus ⁴? » Si veri Angeli essent, iudicium in Angelos Dei homines non haberent. Sic quoque Apostoli sexaginta, qui cum Domino Christo duodecim derelictis, a fide apostatæ recesserunt, in tantum hominibus miseris adhuc putantur Apostoli, ut ex his Manichæus et cæteri multis diabolicis sectis multas animas implicent, quas ut caperent perdiderunt ⁵. Nam profecto perditus Manichæus, si tamen fuit, non in illis sexaginta ponendus est, si nomen ejus Apostoli inter duodecim continetur, aut in locum Judæ traditoris subrogato Mathia, voce Christi ordinatus est, ut tertius-decimus Paulus, qui sese Apostolorum novissimum memorat,

¹ 2 Cor. xi, 14, 15. — ² Gen. vi, 3. — ³ Matth. xxv, 41. — ⁴ 1 Cor. vi, 3. — ⁵ Pro perierunt.

ne quisquis esset posterior Apostolus crederetur. Sic enim dixit : « Ego enim sum novissimus Apostolorum, qui non » sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei ¹. » Nec in hoc vobis blandiamini; Judæus hæc fecerat : licet et vos nobis perniciem ut Pagani faciatis. Bellum namque illicite geritis, quibus non licet repugnare, Vos enim cupitis vivere nobis occisis, nobis vero victoria est fugere vel occidi. »

XLI. AUGUSTINUS respondit : Videris quemadmodum testimonia Scripturarum posueris, vel quomodo intellexeris, nihil ad rem de qua nunc agitur. Ad hoc enim certe ista omnia dixisti, ut probares esse falsos episcopos, sicut sunt falsi angeli et falsi apostoli. Novimus et nos, esse falsos angelos et falsos apostolos et falsos episcopos, et, sicut dicit verus Apostolus, falsos fratres ² : sed cum ab utrisque adversus invicem possint ista jactari, probare aliquid opus est, non inaniter loqui. In quos tamen conveniat crimen fallaciæ, recole quæ supra diximus, et invenies : ne tædio simul legentibus, eadem sæpius repetendo. Et tamen quid hoc ad Ecclesiam toto orbe terrarum diffusam, sive quod de palea ejus, quæ cum illa per totum mundum est, potueris dicere; sive quod de Manichæo dixisti, vel de cæteris diabolicis sectis? Si enim ad triticum non pertinet quidquid etiam de palea dicitur quæ adhuc cum illo est, quanto minus pertinent ad membra Christi toto orbe diffusa, tam olim et tam aperte separata portenta.

XLII. PETILIANUS dixit : « Jubet nobis Dominus Christus : Cum vos persecuti fuerint homines in civitate ista, fugite in alteram : quod si in ea vos persequentur, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates Israël, donec veniat Filius hominis ³. Si de Judæis et paganis

¹ 1 Cor. xv, 9. — ² 2 Cor. xi, 26. — ³ Matth. x, 23.

nobis præmonet, tu qui Christianum te memoras, dira facta gentilium non debes imitari. An sic Deo servitis, ut vestris manibus occidamur? Erratis, erratis, si hoc creditis miseri. Nam non habet Deus carnifices sacerdotes. »

XLIII. AUGUSTINUS respondit : Fugere de civitate in civitatem a facie persecutionis, non hæreticis vel schismaticis præceptum sive permissum est quod estis vos ; sed prædicatoribus Evangelii, cui resistitis vos. Quod ut facile probemus, nunc certe in civitatibus vestris estis, et nemo vos persequitur. Prodeundum ergo vobis est, et reddenda ratio separationis vestræ. Neque enim sicut excusatur infirmitas carnis, quando cedit violentiæ persecutionis, sic debet et veritas cedere falsitati. Proinde si persecutionem patimini, quare non dimittitis civitates in quibus estis, ut impleatis quod ex Evangelio commemoratis? si autem non patimini persecutionem, quare nobis respondere non vultis? Aut si timetis forte, ne cum responderitis, persecutionem patiamini; quomodo ergo imitamini eos prædicatores, quibus dictum est : « Ecce mitto vos sicut oves » in medio luporum? » Quibus item dictum est : « Nolite » timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere²? » Et quomodo non facitis contra præceptum Petri apostoli, qui ait : « Parati semper ad responsionem omni poscenti vos de fide et spe vestra² : » Postremo quare per violentissimas turbas etiam ultro improbi estis Ecclesiis catholicis, ubi potueritis : quod innumerabilibus exemplis res ipsa indicat? Sed dicitis vos loca vestra defendere, et resistitis fustibus et cædibus quibuscumque potueritis. Quare ibi non audistis vocem Domini dicentis : « Ego autem dico vobis non resistere malo³? Aut si fieri potest, ut aliquando recte per vim corporalem resistatur violentis, nec ideo præceptum violetur quod audimus

¹ Matth. x, 16. — ² 1 Petr. iii, 15. — ³ Matth. v, 39.

a Domino : Ego autem dico vobis non resistere malo : cur non etiam hoc fieri potest, ut per ordinatas et legitimas potestates de sedibus quæ illicite usurpantur, vel ad injuriam Dei retinentur, pius expellat impium, et justus injustum? Neque enim eo modo persecutionem passi sunt pseudo-prophetæ ab Elia, quomodo ipse Elias a rege nequissimo¹. Aut quia flagellatus est Dominus a persecutoribus, propterea passionibus ejus comparandi sunt quos ipse de templo flagellatos ejecit. Restat ergo ut nihil aliud requirendum esse fateamini, nisi utrum juste an impie vos separaveritis a communione orbis terrarum. Nam si hoc inventum fuerit quod impie feceritis, non miremini si non desunt ministri Deo per quos flagellemini : quia persecutionem patimini, non a nobis, sed sicut scriptum est, ab ipsis factis vestris².

XLIV. PETILIANUS dixit : « Clamat rursus de cælo Dominus Christus ad Paulum : « Saule, Saule, quid me » persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare³. » Saulus tunc dictus est, ut ei postmodum baptismum componeret nomen. Vobis ergo non durum est Christum toties persequi in sacerdotibus suis, Domino ipso clamante : « Ne tetigeritis Christos meos⁴. » Sanctorum computate tot funera, et vivacem Christum toties occidistis. Postremo si sacrilegus non sis, sanctus esse non potes homicida.

XLV. AUGUSTINUS respondit : Defendite vos ipsos a persecutione, quam passi sunt a vestris qui cum Maximiano se a vobis separaverunt; et illic invenietis defensionem nostram. Si enim dicitis non vos fecisse : Gesta proconsularia et municipalia recitamus. Si dicitis recte vos illis fecisse, cur ipsi talia pati non vultis? Si dicitis, Sed nos schisma non fecimus : hoc ergo quærat, et antequam

¹ 3 Reg. xviii, 40. — ² Sap. xi, 21. — ³ Act. ix, 4. — ⁴ Psal. clxiv, 15.

constet an ita sit, nemo persecutores accuset. Si dicitis etiam schismaticos persecutionem pati non debuisse, quæro utrum et de basilicis, in quibus insidiantur ad seducendos infirmos, expelli per ordinatas potestates non debeant? Si dicitis nec hoc debere, reddite prius Maximianistis basilicas, et sic nobiscum agite. Si dicitis debere, quærite jam quid pati debeant a potestatibus ordinatis, qui eis resistendo Dei ordinationi resistunt. Unde aperte Apostolus dicit: « Non enim sine causa gladium portat, vindex » est enim in iram ei qui male agit¹. » Quod si omnino diligenter veritate tractata hoc inventum fuerit, ut nec per judicia publica schismatici aliquid pati debeant, nec de locis insidiarum et fallaciarum suarum pelli; et dixeritis vobis displicere, quod Maximianistæ a quibusdam vestris ista perpassi sunt; cur non liberius de toto agro Domini, id est, de toto mundo clamant frumenta Dominica: Nec ad nos pertinet quod zizania vel quod palea nostra committit, quia displicet nobis? Si vobis sufficere ad purgationem fatemini, quoniam quidquid mali fit a vestris, displicet vobis: quare vos ergo separastis? Hinc enim vos accusat ipsa vestra defensio. Si enim propterea vos ab iniquis partis Donati non separatis, quia unusquisque sarcinam suam portat, cur ab iniquis orbis terrarum, quos putatis aut fingitis, vos separastis? An ut sarcinam schismatis omnes pariter portaretis?

XLVI. Et cum quærimus a vobis, quos vestrum a nostris probetis occisos. Nullam quidem legem ab imperatoribus datam ut occideremini recolo. Illi autem de quibus maximam invidiam facere soletis², Marculus et Donatus, ut moderatius dixerim, incertum est utrum se ipsi præcipitaverint, sicut vestra doctrina non cessat quotidianis exemplis; an vero alicujus potestatis jussu præcipitati sint.

¹ Rom. xiii, 4. — ² Vide lib. iii contra Crescon. n. 54.

Si enim incredibile est magistros Circumcellionum solitas mortes sibimet intulisse, quanto incredibilius potestates Romanas insolita supplicia jubere potuisse? Itaque de hac re, quam nimis invidiosam putatis, si verum est quod dicitis, quid hoc pertinet ad Dominicum triticum: Palea quæ foras volavit, paleam quæ intus remansit accuset: non enim tota poterit, nisi ventilabro ultimo separari. Si autem falsum est, quid mirum si palea tanquam levi flatu dissensionis ablata, etiam Dominicum triticum falsis criminationibus insectatur? Quapropter de omnibus talibus invidiosis criminibus hoc vobis frumentum Christi, quod per agrum, id est, per totum mundum cum zizaniis crescere jussum est, libera et segura voce respondet: Si non probatis quod dicitis, ad neminem pertinet: si autem probatis, ad me non pertinet. Ex quo fit, ut quicumque se ab ista unitate frumenti propter zizaniorum, vel paleæ crimina separavit, propter ipsum dissensionis et schismatis malum nec ab ipso crimine homicidii se possit defendere, dicente Scriptura: « Qui odit fratrem suum, homicida est¹. »

XLVII. PETILIANUS dixit: « Ergo, ut diximus, Dominus Christus clamavit ad Paulum; « Saule, Saule, quid me » persequeris? Durum est tibi adversus stimulum calcitrare². » Dixit autem Paulus: Quis es, Domine? Eique responsum est: « Ego Christus Nazarenus, quem tu persequeris. » Et ille tremens ac stupens dixit: « Domine, » quid me vis facere? » Et Dominus ad illum, « Surge, » et intra in civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere. » Et interpositis, « Surrexit autem Saulus de terra, » apertisque oculis suis nihil videbat. » O ultrix furoris cæcitas, oculorum persequentis lumen obnubilas, solo baptismo recessura! Videamus ergo in civitate quid gessit. Introiit, inquit, Ananias ad Saulum. Et cum imposuisset

¹ Joan. iii, 15. — ² Act. ix, 4.

ei manus, ait : Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui visus est tibi in via qua veniebas, ut videas et implearis Spiritu sancto. Confestim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ, et visum recepit, et surgens baptizatus est. Cum igitur Paulus a crimine persequendi baptismo liberatus, oculos sumpserit innocentes, cur non vis persecutor et traditor cæcus falso baptismate ab iis quos insequeris baptizari? »

XLVIII. AUGUSTINUS respondit : Nec persecutorem nec traditorem probas, quem vis denuo baptizare. Et si probas aliquem, non est tamen denuo baptizandus persecutor et traditor, si jam Christi baptismo baptizatus est. Paulum quippe propterea baptizari oportuit, quia nunquam tali baptismo tinctus fuit. Itaque nihil habet simile ad causam quam nobiscum agitis, quod de Paulo interponere voluisti. Sed si hoc non interposuisses, puerili declamationi locum non invenisses, ubi diceres : « O ultrix furoris cæcitas, solo baptismo recessura ! » Quanto enim fortius in vos exclamandum est : O ultrix furoris cæcitas, quæ non Paulo comparata, sed Simoni, nec accepto baptismo recedit a vobis? Nam si persecutores ab eis quos persequuntur baptizandi sunt, Primianus a Maximianistis baptizetur, quos instantissime persecutus est.

XLIX. PETILIANUS dixit : « At enim constanter opponitis, dixit Apostolis Christus : « Qui semel lotus est, non » habet causam nisi pedes lavandi, sed est mundus totus¹. » Si verba ista plene discutias, subsequentibus obtineris. Sic namque locutus est, dicens : Qui semel lotus est, non habet causam nisi pedes lavandi, sed est mundus totus : et vos mundi estis, sed non omnes. Hoc autem dixit propter Judam, qui eum fuerat traditurus. Quisquis ergo traditor factus es, baptismum perdidisti. Denique post

¹ Joan. XIII, 10.

quam ipse damnatus est traditor Christi, Apostolos undecim sic plenius confirmavit : « Jam vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis, manete in me, » et ego in vobis. » Et iterum his undecim dixit : « Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis¹. » Cum hæc ergo, damnato, ut diximus, traditore, Apostolis undecim dicta sint, vos quoque traditores similiter pacem et baptismum non habetis.

L. AUGUSTINUS respondit : Si ergo perdidit baptismum traditor, quisquis a vobis baptizatus postea traditor factus fuerit, si ad vos redire voluerit, denuo baptizetur. Quod si non facitis, satis vos ipsi judicatis falsum esse quod dictum est : « Si quis ergo traditor factus es, baptismum perdidisti. » Si enim perdidit, redeat et recipiat : si autem redit et non recipit, non perdidit. Deinde si propterea dictum est Apostolis : « Jam vos mundi estis; » et, « Pacem meam do vobis; » quia jam inde discesserat traditor, non erat ergo munda et pacifica cœna illa tanti sacramenti, quam prius quam ille exiret, omnibus dedit. Quod si clausis oculis dicere audetis, quid faciamus nisi potius nos exclamemus : O ultrix furoris cæcitas eorum qui volunt esse legis doctores, sicut dicit Apostolus, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant². Nisi tamen pertinaciæ cæcitas impediret, non erat difficilis intellectus, ut videres non dixisse Dominum præsentem Juda : Nondum mundi estis; sed, « Jam vos mundi estis. » Addidit autem, « non omnes; » quia ibi erat qui mundus non erat : qui tamen si præsentia sua cæteros pollueret, non eis diceretur : « Jam vos mundi estis; » sed diceretur, ut dixi : Nondum mundi estis. Postquam vero ille discessit, dixit eis : « Jam » vos mundi estis : » nec addidit, sed non omnes : quia jam discesserat, quo etiam præsentem, sicut eis dictum est,

¹ Joan. xv, 3. — ² Id. xiv, 27. — ³ 1 Tim. 1, 7.

mundi erant, sed non omnes, quia erat illic unus immundus. Quapropter his verbis magis Dominus declaravit, in uno cœtu hominum eadem sacramenta sumentium, aliquorum immunditiam mundis obesse non posse. Certe si putatis apud nos esse similes Judæ, hæc verba nobis dicite : « Mundi estis, sed non omnes. » Non autem hoc dicitis : sed dicitis propter quosdam immundos : Immundi estis omnes. Hoc Discipulis Dominus, Juda præsentem, non dixit : et ideo qui hoc dicit, non didicit a bono magistro quod dicit.

LI. PETILIANUS dixit : « Quod si nos bis baptismum facere dicitis, imo vos facitis qui occiditis baptizatos : non quia baptizatis hoc dicimus, sed quia unumquemque dum occiditis, sanguine suo facitis baptizari. Etenim baptismum aquæ vel spiritus, extorto sanguine martyris quasi factum est geminum. Sic autem ipse quoque Salvator baptizatus primitus a Joanne¹, baptizandum sese professus est iterum, non jam aqua, nec spiritu, sed sanguinis baptismo, cruce passionis : sicut scriptum est ; « Accesserunt ad eum » duo discipuli filii Zebedæi dicentes : Domine, cum veneris in regnum tuum, fac nos sedere unum ad dexteram tuam, et alterum ad sinistram. Respondit eis Jesus : » Difficilem rem petitis. Numquid calicem quem ego bibiturus sum, potestis bibere, et baptismo quo ego baptizor » baptizari? Dixerunt illi : Possumus. Et ait illis : Calicem » quidem quem ego bibiturus sum, bibere potestis, et baptismo quo ego baptizor baptizabimini, et cætera² : » Si hæc duo sunt baptismata, vestra nos laudatis invidia, profiteremur. Cum enim nostra corpora occiditis, bis baptismum facimus, sed baptismo nostro et sanguine baptizamur ut Christus. Erubescite, erubescite persecutores, similes Christo martyres facitis, quos post aquam veri baptismatis sanguis baptista perfundit. »

¹ Matth. iii, 16. — ² Marc. x, 35 et seqq.

LII. AUGUSTINUS respondit : Primo cito respondemus, quia non vos occidimus, sed ipsi vosmetipsos vera morte occiditis, cum vos ab unitatis viva radice præciditis. Deinde si omnes qui occiduntur sanguine suo baptizantur, omnes latrones, iniqui, impii, scelerati, qui damnati feriuntur, martyres habendi sunt, quia suo sanguine baptizantur. Si autem non baptizantur sanguine suo, nisi qui occiduntur propter justitiam, quia ipsorum est regnum coelorum : vidistis prius esse quærendum propter quid patimini, et postea quid patimini. Quid ergo buccæ inflantur antequam facta defendantur? Quid perstrepit lingua antequam probetur vita? Si schisma fecisti, impius es : si impius es, ut sacrilegus moreris, cum pro impietate puniris : sicut sacrilegus moreris, quomodo tuo sanguine baptizaris? An dicis : « Non feci schisma? » Hoc ergo quæramus : quid ante clamas quam probas?

LIII. An dicis : « Et si sacrilegus sum, a te occidi non debeo? » Alia quæstio est de atrocitate facti mei, quod nunquam veraciter demonstras; alia de baptismo sanguinis tui, unde te mendaciter jactas. Nam neque occidi te, nec probas te ab aliquo occidi : nec si probes, ad me pertinet quicumque te occiderit, sive secundum potestatem legitime a Domino datam juste fecerit, sive sicut messis Dominicæ palea cupiditate aliqua mala scelus admiserit : sicut ad te non pertinet qui¹ recentibus temporibus cum intolerabili potentatu etiam militibus sibi comitantibus, non quia timebat aliquem, sed ut ab omnibus timeretur, viduas oppressit, pupillos evertit, aliena patrimonia prodidit, aliena matrimonia separavit, res vendendas innocentium procuravit, venditarum pretia cum dominis plangentibus divisit. Ex me ista dicere videar, si non tacito nomine agnoscitur de quo dicam. Quæ si vera sunt, sicut

¹ Optatum Gildonianum intelligit.

ad vos ista non pertinent : ita nec quidquid dicis, ad nos etiam si vera diceres. Si autem falsa fama de illo collega vestro justo et innocente mentita est ; nullo modo etiam famæ credendum est , quæ de innocentibus tanquam de traditoribus Codicum, vel tanquam de interfectoribus hominum seminata est. Huc accedit, quia ego illum commemoro qui vobiscum vixit, cujus natalitia tanta celebratione frequentabatis, cui pacis osculum inter sacramenta copulabatis, in cujus manibus Eucharistiam ponebatis, cui vicissim danti manus porrigebatis, cujus aures inter tantos Africæ gemitus surdas libera voce offendere timebatis : quem nescio quis vestrum, quia vel ex obliquo urbanissime tetigit, ut ei diceret quod Comitem¹ haberet Deum, ingenti laude ferebatur. Tu autem illos nobis objicis, cum quibus non viximus, quorum faciem non vidimus, quorum ætate vel pueri vel fortasse nondum nati eramus. Quæ est ista tanta iniquitas atque perversitas, velle nobis imponere sarcinas ignotorum, cum vos portare nolitis amicorum ? Clamat Scriptura divina : « Videbas furem, et » concurrebas cum eo². » Si te non contaminavit quem vidisti, cur mihi objicis quem videre non potui ? An dicis : Non cum eo concurrere, quia facta ejus displicebant mihi ? Sed nempe ad altare accedebas cum eo. Age jam, ut te defendas, discerne ista, et dic aliud esse concurrere in peccatum, sicut concurrerunt duo seniores castitati Susannæ insidiantes ; aliud cum fure accipere Domini sacramentum, sicut Apostoli cum Juda etiam primam illam coenam acceperunt. Faveo defensionem : sed cur non attendis quanto facilius in hac tua defensione absolveris gentes et terminos terræ, qua hæreditas Christi diffunditur ? Si enim potuistis furem videre, et cum fure viso sacramenta communicare, tamen peccatum non communicare : quanto

¹ Gildonem. — ² Psal. XLIX, 18.

minus potuerunt remotissimæ nationes cum Afris traditoribus vel persecutoribus, etiam si vera diceretis et ostenderetis, malefacta habere communia, quamvis cum eis tenerent sacramenta communia ? An dicis : Ego illum episcopum vidi, furem vero illum non vidi. Dic quod vis, etiam huic faveo defensionem, et in hac absolutus est a vestris criminationibus orbis terrarum. Si enim vobis licuit cogniti hominis ignorare vitam, cur totus mundus ignotos ignorare non sinitur ? Nisi forte Donatistis licet nescire quod scire nolunt, gentibus non licet nescire quod scire non possunt.

LIV. An dicis : Aliud est furtum, aliud traditio vel persecutio ? Concedo aliud esse ; nec modo laborandum est, quid intersit, ostendere. Attende compendium. Si te ille non fecit furem, quia tibi non placet furtum : quis potest facere traditores aut homicidas eos quibus displicet sive traditio sive homicidium ? Prius igitur confitere te esse quidquid mali fuit Optatus, quem noveras : et vel sic mihi objice quidquid mali fuerunt, quos ego non noveram. Nolo mihi dicas : Sed illa magna sunt, ista parva. Prius enim oportet fatearis ipsa parva de te, non ut ego quoque fatear, sed ut vel sinam te dicere nescio quæ magna de me. Optatus quem noveras, fecit te furem, quia collega tuus fuit, an non fecit ? Responde unum de duobus. Si dicis : Non fecit ; quæro cur non fecit, quia nec ipse fur fuit ? an quia nescis ? an quia tibi displicuit ? Si quia nec ipse fuit : multo magis illos de quibus nos arguistis, tales fuisse, quales dicis, credere non debemus. Si enim de Optato non est credendum quod et Christiani et Pagani et Judæi, postremo et nostri et vestri dicunt, quanto minus credendum est quod vos de aliquo dicitis ? Si quia nescis : respondent tibi omnes gentes : Multo magis nos nescimus quidquid de illis objicis nobis. Si quia tibi displicuit : eadem tibi voce